

הלאו של לא תחנם הנוגע למעשה - שיעור 358

I. מקור האיסור - דרשינן ג' דרשות מקרא דלא תחנם (דברים ז - ז) (כ) לא ליתן להם חן ושבח (כ) לא ליתן להם קרקע בא"י (ג) לא ליתן להם מתנת חנם (ע"ז כ. וש"ע י"ד קנ"ח - ח - י"ד) ועיין בהרמב"ם (ע"ז י - ז) דמשמע דאיסור חמיר הוא ועיין בב"י (ח"מ רמ"ט) שבכל האומות נאסר ואפילו הישמעאלים דלא עבדו עבודה זרה ודלא כהטור והב"ח שכתבו שהלאו לאפוקי ישמעאלים ואחרים דלא עבדו ע"ז והסמ"ג סבר דרק בהז' אומות

II. משמע מהרמב"ן ומהרשב"א (גיטין ל"ח:) דלא תחנם אסור משום שמרחם על אומות העולם אבל במקום שיש איבה או דרכי שלום או תועלת אחרת לישראל אין איסור ויש מחלוקת בין הפתח הדביר והחזו"א אם גם על האיסור ליתן להם חנייה בא"י אומרים ההיתר של תועלת

III. ליתן להם חן ולשבחם - אסור לומר כמה נאה עובד כוכבים זה בצורתו ולא יספר בשבח מעשיו או יחבב מדבריו (י"ד קנ"ח - י"ד) וכשיש תועלת לישראל מותר

(א) לשבח - מדינה לא אסרה תורה רק נכרי יחיד שמא ילמד ממעשיו

(ב) לכבד נכרי - באסיפה לדבר מצוה יש מקום להקל אם יש תועלת או משום דרכי שלום

(ג) עיין ברש"י (ע"ז י"ח.) דרב אמר על אדרכן שהיה שר של עבודת כוכבים "שאהבתינו נקשרה נפש בנפש" ואפשר משום התועלת וצ"ע

IV. למכור להם קרקע וליתן להם חנייה בארץ

(א) עיין בחזו"א (שביעית כ"ז - ז) דדוקא לענין לא לתן להם חן ומתנת חנם כל שיש לו תועלת ישראל מותר אמנם לענין חנייה בא"י אסור משום דהמציאות של נכרים על אדמת ישראל בקנין שנאויה לפני המקום ולכן אין מכירת קרקע בשביעית מועיל כדי להפקיע מקדושת הארץ ודלא כהפתח הדביר שכל שיש תועלת לישראל מועיל גם לענין חנייה

(ב) בענין השטחים המשוחררים - אפילו באותם המקומות שהבתים והקרקעות נשארו בבעלותם של הנכרים מ"מ להחזיר שם את השלטון הנכרי יש בזה איסור דלא תחנם דשיבתן בא"י תהא יותר ישיבת קבע ואינו דומה לעכו"ם שאנס ביתו של ישראל (גיטין מ"ד.) דמותר ליטול את דמיו דאין נותן לו יותר יד בקרקע שהחזיק ואין הבדל בין ירושלים לבין שאר השטחים המשוחררים (קונטרס תורה שבעל פה תשנ"ה ח"ג ח"א זולטי) וכל זה מיוסד על סברתו דטעם האיסור ל"ת הוא נתינת לנכרים חנייה בארץ ולא רק משום קנין ממכירת קרקע בא"י ויש כמה נפק"מ (כ) החזרת שלטון על קרקע של נכרים (כ) שיש כבר קרקע לנכרי (ג) מכירה רק לזמן (ג) נכרי שישב בחו"ל אחר המכירה (ה) חליפין קרקע עם הנכרי (ו) מכירה לשמיטה

(ג) ועיין עוד בתורה שבעל פה (מוסד רב קוק תש"ס) שהביא תשובה מרב עובדיה יוסף דצריך להחזיר השטחים משום (כ) דאין איסור ל"ת בישמעאלים שאינם עובדי ע"ז וכ"כ הטור והב"ח כנ"ל (ח"מ רמ"ט) ודלא כהב"י (כ) דיש ספק פקוח נפש אפילו ב' כנגד מאה מחללים עליהם השבת וכן חזקיהו המלך קיצץ דלתות ההיכל ושיגרם למלך אשור ואע"פ שלא הודו לו הסנהדרין מפני שהיה לו לבטוח בה' משום שהודו היו מופלגים

כתורה ויראת ה' משא"כ בדורינו ועוד ראיה ממעשה דרב יוחנן בן זכאי תן לי יבנה (ג) ורק מלחמת מצוה דוחה פ"נ (ד) דאילו היתה באה שאלה שאם ע"י קרבן של אדם אחד מישראל יבא המשיח מוטב שלא יבוא משיח ולא ימות אדם אחד מישראל (ה) שס רצי חייס סולזייליק) (ו) ואין פ"נ דעתיד דוחה פ"נ ממלחמה והריגות דהשתא ושמעתי מחכם אחד בירושלים שהוא כתב תשובה זו בשנת תש"מ ונשתנה המצב ובזמנינו יש פחד לצאת ברחובות בלילה ואפשר שגם הוא מודה דיש סכנה גדולה להחזיר השטחים וצ"ע

(ד) דעת האדמו"ר מסאטמאר שצריך להחזיר הכל שהשביע המקום את בני ישראל שלא יעלו בחומה (Balfour Declaration and UN Declaration of Statehood) ואבאר

(ה) ועוד ראיה ממעשה דרב הוטנער ורב יעקב קמנצקי ואבאר

V. איסור מתנת חנם לנכרי

(א) מאכל שאינו כשר או מסופק בכשרות אסור ליתן לנכרי רק מוכרין לו (כף החיים יו"ד 3 - קי"ז) אמנם אם הוא שכינו או מכירו מותר (הלבוש יו"ד סוף קנ"ח) ומפרנסים עניי נכרים מפני דרכי שלום

(ב) שיחרר רבי אליעזר עבדו להשלים לעשרה שלצורך מצוה היא ולא משום שהוא מרחם עליו וכן מותר ליתן לנכרי החמץ ערב פסח שחל בשבת וע"ע בחק יעקב (תמ"ח - י"ג) ורק אם כיון שהחמץ אינו שווה לו כלום מותר

(ג) מסופר על הרב מבריסק כשנסע במונית בחו"ל הקפיד שלא ליתן טיפ ועיין בשו"ת שרגא המאיר (ז - קנ"ה) שכתב שהוא נימוס המדינה וי"א למבטיח בתחילת העבודה שיתן טיפ בשביל שיעשה עבודה טובה יותר מותר

(ד) שכיב מרע שצוה ליתן מתנה לנכרי לאחר מותו אין שומעין לו דכמו דצוה לעבור עבירה (רמב"ם זכיה ומתנה ט - י) ונכרי שעשה טובות לישראל צריך לומר עליו זכרונו לברכה ובברכת המזון כשיש עכו"ם בבית אומרים אותנו בני ברית ולא כולנו יחד (מג"א קפ"ט - ט - ח) דאין מברכים אותו ואם נותן להם להחניף שרי

(ה) אסור להלותו בחנם משום ל"ת וצריך לקחת ריבית (שו"ע הרב ריבית סעיף ע"ה) וכל שלא תובע החוב מהנכרי שמרחם עליו עובר ל"ת (חינוך תע"ו)

(ו) ליתן דם לבנק שרוב דמו ילך לנכרים אסור (משנה הלכות ז - רמ"ה) ואם יש ביטוח למי שתורם דם יהא מותר ועוד מותר אם משום איבה או דרכי שלום

(ז) אבידת נכרי מותרת ויש בזה עבירה אם מחזיר (חו"מ רס"ז - ח) ועיין ברש"י (סנהדרין ט"ו:) שהמחזיר אבידה לנכרי מראה בעצמו שהשבת אבידה אינה חשובה לו מצות בוראו כ"כ הרמב"ם (גזילה ולצידה י"ח - ג) שנאמר אבידת אחיך אמנם מעשה בשמעון בן שטח שתלמידיו קנו עבורו חמור והיה בו מרגלית וצוה להחזירה לישמעאלי לקדש השם שיפארו את ישראל ואם כיון רק לרחם על הנכרי עובר ל"ת ובמקום שיש חילול השם אם לא יחזיר חייב להחזיר (ועיין בספר לא תחנם באריכות)

(ח) מעשה ברבי גמליאל שנתן הדלוסקין לנכרי (פרוץין ס"ד:) שמותר משום דאין איסור בדבר של הפקר

(ט) מעשה ברבי פנחס בן יאיר שגזר על נהר גינאי לחלק מימיו לישמעאלי משום חילול השם (חולין ז)